den is (zie noot, C.R. 4, 963). Die passage luidt (Inst. IV, 16, 21):

„De viek nu der ongerijmdheid, die ze hier ons pogen aan te wrijven, wisschen we aldus af" (quam vero conantur hoc loco inurere absurditatis maculam, sic eluimus).

Het is dus duidelijk, dat Calvijn in de door ds Bouwmeester bedoelde passage zich wil schoonwasschen van het verwijt, dat de tegenstanders van den kinderdoop hem tegenwierpen, dat n.l. zijn beschouwing tegenstrijdig was.

Die bewering, dat Calvijn in strijd was met zichzelf, vinden we in IV, 16, 20: de tegenstanders zeggen: de doop is een sacrament van bekeering en geloof; kinderen hebben die niet; doop ze dus niet, want ge zoudt eens kunnen verzegelen wat er niet was.

Daarop antwoordt Calvijn in paragraaf 21:

Degenen die de Heere ZIJN VERKIEZING heeft waardig gekeurd, en die na het teeken der wedergeboorte ontvangen te hebben uit het tegenwoordige leven verhuizen, voordat ze opgewassen zijn, die vernieuwt Hij door de voor ons onbegrijpelijke kracht zijns Geestes, gelijk Hij alleen voorziet, dat nuttig is.

Let wel op:

de synode van Ridderbos-Bouwmeester-Schippers zegt:

1) a l l e b o n d s k i n d e r e n houden voor wedergeboren;

2) hun verkiezing dus meteen onderstellen.

Bouwmeester doet nu, alsof Calvijn d i t „dogma" steunt, ja, vaststelt.

Maar de plaats, waar Calvijn zijn „dogma" ontwikkelt, spreekt

1) niet over alle bondskinderen,

2) maar over de vroegstervende,

3) en dan niet eens over alle vroegstervende,

4) maar alleen over de uitverkorene onder hen.

Bouwmeester vergist zich dus. En alsof Calvijn iedereen wilde waarschuwen om uit zijn woorden de wijsheid (het „dogma") van Ridderbos c.s. te halen, zegt hij in diezelfde paragraaf 21:

„Telkens weer zondigen zij (d.w.z. die vurig bestreden tegenstanders) door dit waandenkbeeld, dat de **záák** [2]) in tijdsorde altijd aan het **teéken vooraf moet gaan**".

Het is, alsof ge hem het Praeadvies hoort bestrijden. „Waandenkbeeld", zegt Calvijn; hij gebruikt het woord: hallucinatie. En hij vervolgt:

„Indien die (n.l. een goede conscientie) noodzakelijk had behooren vooraf te gaan, zouden de kleine kinderen nooit door Gods bevel besneden zijn..... Daarom moet men in den kinderdoop voor het tegenwoordige niet meer werking zoeken, dan dat hij het VERBOND, door den Heere met hen gesloten, bevestigt en bekrachtigt".

Een dogma, zegt Bouwmeester terecht, heeft Calvijn gesteld.

Nu is een dogma, hetgeen (binnen bepaalden kring) buiten discussie is komen te staan; waarover men het eens geworden is.

Welnu, het dogma, dat Calvijn bedoelt, is niet van Bouwmeester's synode, maar van Calvijns tijd. Hij noemt het — en het klopt weer heelemaal met wat we omtrent den context hebben opgemerkt — in IV, 16, 18:

„Hoe het ook zij, toch stellen we dit BUITEN GESCHIL (extra controversiam ponimus) (il est necessaire de conclurre), dat niemand der uitverkorenen uit het tegenwoordige leven wordt weggeroepen die niet eerst geheiligd wordt en wedergeboren door Gods Geest. Wat betreft hun tegenwerping, dat de Geest in de Schrift geen andere wedergeboorte kent dan die uit onverderfelijk zaad, dat is, uit Gods Woord is: daarin leggen zij verkeerd uit de uitspraak van Petrus (1 Petr. 1 : 23), waarin deze alleen de geloovigen begrijpt, die door de prediking van het evangelie waren onderwezen. Wij erkennen wel, dat voor ZULKEN het Woord des Heeren het eenige zaad der geestelijke wedergeboorte is; maar wij ontkennen, dat men daaruit moet opmaken, dat de kleine kinderen door Gods kracht niet KUNNEN wedergeboren worden..... (en vervolgens IV, 16, 19): Indien de volheid des levens bestaat in de volmaakte kennis Gods, en daar sommigen (!) van de kinderen die terstond in hun prille jeugd door den dood van hier gerukt worden, tot het eeuwige leven overgaan, zoo worden ZIJ ongetwijfeld opgenomen tot het onmiddellijke (maar dat nares) woord ontbreekt in Calvijns latijnschen tekst) aanschouwen van Gods aangezicht".

We besluiten, dat ds Bouwmeester Calvijn niet juist weergaf.

En merken dit op, om de lezers, die van Calvijn p o s i t i e f iets hooren willen, met dit p o s i t i e v e geluid te dienen. K. S.

---

[2]) **De zaak:** „res". Fransche vertaling: **„la verité"**: de waarheid (van het sacrament, de beteekende zaak). Het misverstand van dit woord: de waarheid van het sacrament heeft dr Grosheide en de heele synode parten gespeeld in hun mishandeling van „cand. Schilder".

[3]) Sizoo bedoelt het niet kwaad: Calvijn heeft het over Gods „praesentissima" facies: Gods aangezicht is hun zoo nabij als maar mogelijk is. Een **middel** blijft wel over.

CORRECTIE

In het nummer van 24 Jan., bl. 135, kolom 3, regel 17 v.o., stond: dr H. N. Ridderbos. De lezer, óók van bl. 136, kolom 1, regel 6 v.o., geteld van het slot van het artikel, heeft al begrepen, dat de voorletters hier andere moeten zijn. K. S.

De kerk als organisme en de kerk als instituut.

Bovengenoemde, door Kuyper bij ons volk geïntroduceerde onderscheiding mangelt het ietwat aan duidelijkheid. Hetgeen — naar althans verluidt — van stonde aan het geval schijnt geweest te zijn. De faam vertelt althans, dat de koster van de Nieuwe Kerk te Amsterdam het niet heelemaal begrepen had, toen Kuyper over deze zaken sprak bij zijn ambtsaanvaarding in de hoofdstad in zijn intreepredicatie over het onderwerp: G e w o r t e l d e n g e g r o n d. Want toen gezegde koster 's avonds thuiskwam en het ambtsgewaad aan den kapstok had gehangen, moet hij aan Moeder de Vrouw onder ons hebben verklaard, dat hij — strikt genomen — toch niet vatte, welken kant die nieuwe dominee toch wel uit wou met „dien organist van 't instituut".

Maar nou ja, dat was de kóster..... Per saldo toch slechts een O r d i n i s F r a t r u m M i n o r u m, een Minderbroeder in de kerk van Amsterdam. Maar in den jongsten tijd heeft dr P. A. van Leeuwen, ook O.F.M., een zeergeleerde Minoriet dus, in zijn „Het kerkbegrip in de Theologie van Abraham Kuyper" verklaard, dat „Kuypers terminologie verward en duister" is.

We gelooven het ook.

Dat zijn onderscheidingen altoos, als ze geen in de werkelijkheid aanwijsbare verschillen aanduiden. Als het ontleedmes van den chirurg niet de „samenvoegselen" van het lichaam volgt, dan gebeuren er ongelukken.....

Maar voor d i t m a a l willen we toch eens genoemde onderscheiding hanteeren. Als we er iets van begrepen hebben, dan ziet ge de kerk als instituut 's Zondags vergaderd onder het Predikambt en ziet ge de kerk als organisme 's Maandagsavonds op de kiesvereeniging, 's Dinsdagsavonds op Patrimonium, 's Woensdagsavonds op een schoolvergadering, 's Donderdags op een V.U.-dag. Er zit in die onderscheiding van Kuyper toch wel iets in! Want het is toch wèl waar, dat God de HEERE maar één volk op aarde heeft en ook maar één volk in Amsterdam en in Kampen en overal. Eén volk, dat Hij 's Zondags samenroept tot den rechten Dienst des Woords en de oefening van het rècht gebruik der sacramenten. Eén volk, dat 's Maandagsavonds samenkomt om het werk Gods te doen in de politiek, 's Dinsdagsavonds den strijd des HEEREN te strijden in het sociale leven en 's-Woensdagsavonds om de zaken van de School met den Bijbel te behartigen.

Die „Kerk als organisme" dat is toch dezelfde als de „Kerk als instituut". Dat zijn geen twéé volken, dat is één volk.

's Zondags roept echter het ééne instituut tegen het andere als de eene afgrond tegen den anderen.

Zou het nu waar zijn, dat deze des Zondags tegen elkaar inroepende stemmen zich 's Maandags en zoo zouden oplossen kunnen in het lied van de eenheid: Al, ziet, hoe goed, hoe lieflijk is 't dat zonen van 't z e l f d e H u i s als broeders.....? Dat de Zondagsche antiphonie der instituten zich op de weekavonden zouden saamverbinden tot de symphonie van het organisme?

Ik geloof, dat we hier maar eens een contrapunt moesten zetten.

Er wordt in den laatsten tijd nog al eens herinnerd aan Da Costa's: „Toenadring eischt Gods orde en der tijden nood". Da Costa zong het voor honderd jaar in zijn: 1648 en 1848.

Welnu: die o r d e G o d s die is geordineerd in het Woord. Daar eischt de HEERE, dat de geloovigen zich zullen benaarstigen te behouden de e e n i g h e i d d e s G e e s t e s door den b a n d d e s v r e d e s. En daarom, wie zijn Geestverwanten en geestverwanten op Da Costa wijst en hem Da Costa's woord voorhoudt, nadat hij den vrede van het instituut verbrak of door zijn stilzwijgen en toezien liet verbreken, om nog wat nabloei van dien vrede te genieten in het organisme, die beginne bij het begin. Hij herstelle den vrede van het instituut om haar daarna in het organisme te genieten.

G o d s o r d e e n d e r t i j d e n n o o d.

Dat ze niet vergeten worden als 's Zondagsmorgens de klokken luiden om het organisme der kerk saam te roepen, opdat het geïnstitueerd worde tot 's Konings dienst.

De eenheid der kerk demonstreert en demonstreere zich des Zondagsmorgens om 10 uur bij Woord en Sacrament. Want é é n b r o o d i s h e t !..... Zóó zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen ééns broods deelachtig zijn.

Zoo alleen zal het 's Maandagsavonds en zoo weer „recht broederlijk" toegaan. D. E. C.

Dr Greijdanus-nummer.

Reeds eenige malen is van den Almanak 1948 de verschijning aangekondigd. Thans ligt het boek voor ons. We grijpen de gelegenheid aan, om aan al onze predikanten, en voorts aan alle andere leden der kerk die tot studie den tijd en de gelegenheid hebben, den raad te geven: koop dit boek. Want niemand kan het eigenlijk missen, die met de geschiedenis der kerken op de hoogte blijven wil. Het boek is n.l. dezen keer vrijwel geheel aan prof. Greijdanus gewijd. Wegens diens jubileum? Ja zeker. Maar dezen keer behoeft het woord „jubileum" geen associaties te wekken aan hoera-geroep of iets van die zwakheid. Het werk is d e g e l i j k. Reeds de bibliografie (al weer verouderd voor wat de laatste weken betreft, maar daar kan de redactie niets aan doen) maakt het bezit van dit werk begeerlijk. En dan de artikelen! Eerst komt (na een goed gedicht van N. Bruin of N. Benschop) de Heer K. Deddens aan het woord (65—69): Prof. dr S. G. dertig jaar hoogleeraar. Een sympathiek en eerlijk redactioneel inleidend woord. Daarna (70—98) prof. Veenhof: Dr S. G. — de professor der H. Schrift. Men weet nu meteen, óók waardevolle en interessante bijdragen en situatie-teekeningen uit de historie te krijgen; leerzaam óók voor het kennen van de geschiedenis van 1944. Daarna de Heer J. Faber (bl. 99—184), die spreekt over prof. Gr. als dogmaticus. Een waardevolle bespreking van de vele bijdragen die prof. G. heeft gegeven tot de kennis van actueele dogmatische problemen. Niemand kan zijn strijd en levenswerk ook en juist in Kerk en School verstaan zonder deze dingen te weten. Vervolgens (bl. 185—223) schrijft de Heer D. Deddens een zeer gedegen artikel (noch den jubilaris, noch den hoogleeraar in het kerkrecht beschamend) over „Prof. G. en het Gereformeerde Kerkrecht". Warm en ook massief en beeldend is wat ds D. van Dijk opmerkt (bl. 224—237) over prof. G. en de Vrijmaking. Eindelijk, na een kort woordje van ondergeteekende (238—243) de breede bibliografie (244—257), bevattende de vermelding van 223 nummers, en bijeengebracht door den Heer C. Trimp.

Het boek telt 300 bladzijden, en is gedrukt op prachtig papier.

Ieder weet nu, dat hier een compact s t u d i e w e r k voor ons ligt. Wat al onderwerpen, dogmatisch, kerkrechtelijk, kerkhistorisch, hermeneutisch-exegetisch, komen hier niet ter sprake!

Ik zal niet ontkennen, dat bij het schrijven van aanbevelingen voor den almanak van F. Q. I. in den regel althans het g e v a a r bestaat, dat de recensent zeer sterk beïnvloed wordt door zijn neiging, om aan pleizierige menschen als onze studenten zijn, een pleiziertje te doen. Maar ditmaal mag de extra-garantie gegeven worden, dat naar de stellige meening van ondergeteekende niemand der hierboven bedoelde kategorie van kerkleden zich afzijdig mag houden. De persoon is ditmaal niet geteekend zonder zijn w e r k; dat kon hier niet anders. Het eenige niet-degelijke stukje is van ondergeteekende: die had zijn kruit al verschoten verleden jaar, in het Handboek Geref. Kerken (mengelwerk), maar wou toch, pas terug uit Amerika, ook nog even meedoen. Maar overigens staat alles op hoog peil, en is degelijk voorbereid. Laat men óók F. Q. I. helpen, de kosten te dragen: dit boek doet een dienst aan ons v o l k.

Natuurlijk zijn de gewone ingrediënten van een almanak ook thans aanwezig. K. S.

De kerkeraad in actie.

Al vroeger vermeldden we, hoe in het voorjaar van 1944 te Den Haag de Avondmaalstafel werd ontheiligd ten gevolge van de in de kerken binnengedrongen hiërarchie.

Voor zoover ik kan nagaan is daar tevens voor de eerste maal in dezen kerkstrijd een vonnis geveld door een k e r k e r a a d. Het ging als volgt.

Er was in Den Haag een comité opgericht ter ontwikkeling van het Gereformeerde leven. De redactie van „De Standaard" bracht eigenmachtig een wijziging aan in het haar opgegeven bericht, en werd daarover door dhr Scheps op de vingers getikt, zoodat zij zich bij het comité liet verontschuldigen. Maar het moderamen van den kerkeraad te Den Haag-West ontbood de bestuursleden van genoemd comité (de hrs J. K. van der Veer, L. A. Hartman, L. Slotboom en Joh. J. C. Bakker) op zijn vergadering van 15 Maart 1944. Deze broeders ontkenden met nadruk, dat het hun doel zou zijn een actie in te zetten tegen het kerkelijk gezag. Ze beoogden slechts voorlichting voor zichzelf en anderen, daar de verschijning van verschillende kerkbladen onmogelijk geworden was door de maatregelen van de bezettende macht. Als mondige leden der kerk hadden zij daartoe h.i. volkomen bevoegdheid, daar zij immers gerechtigd waren, bepaalde uitspraken (b.v. van een synode) aan Gods Woord te toetsen. Zij hadden dr R. Schippers van Rotterdam uitgenoodigd tot een spreekbeurt. Het was volkomen onbekend, wat deze zou zeggen; en het was niet uitgesloten, dat men na zijn spreekbeurt tot het inzicht zou komen, dat de synode juist gehandeld had.

Hiertegenover werd door het moderamen opgemerkt, dat de kerkeraad zich naar goede kerkelijke orde achter de synode gesteld had, en met het oog op de heerschende spanning had bepaald, dat de voorlichting inzake de leergeschillen niet anders zou geschieden dan